

Подолання бюрократичних проблем. Вітчизняний бізнес поступово оговтується від шокового стану, спричиненого початком війни. Порушення традиційних логістичних ланцюжків значно вплинуло на постачання сировини та на спроможність підприємств працювати на повну силу. І поки тривають бойові дії в країні, про повне відновлення маршрутів та ланцюжків постачання говорити важко [2].

Складнощі з переміщенням бізнесу. В Україні триває урядова програма з переміщення бізнесу у безпечні регіони для продовження повноцінної роботи (релокація). За офіційними даними, завершили переїзд 606 підприємств, 390 з них вже відновили роботу на нових майданчиках у західних регіонах України [2-4]. Як підкреслили в Українському союзі промисловців і підприємців, наразі темпи переміщення українського бізнесу із прифронтових територій, зон активних бойових дій в рази більші до країн ЄС, ніж в умовно безпечні області України.

Проблеми з експортом товарів. Українські підприємці через заблоковані російськими піратами порти не мають можливості в повному обсязі виконувати експортні замовлення [1, 2].

Серед пріоритетних реформ представники вітчизняного бізнесу виділяють боротьбу з корупцією, податкову та судову реформу, покращення доступу до фінансових ресурсів та приділення уваги наступним питанням:

- оновленню Податкового кодексу зі скороченням і диференціюванням (по прогресивному методу) ставок основних податків;
- скасуванню блокування податкових накладних та депонування на ПДВ-рахунках;
- звільненню мінімальної заробітної плати від податкового навантаження;
- введенню 3-х річного мораторію на всі перевірки для підприємств малого та середнього бізнесу;
- продовженню розвитку державної програми доступного кредитування зі спрощенням процедур і вимог до позичальників.

Отже, дістали висновку, що Україна зараз перебуває у важкому економічному становищі. З одного боку, важливо підтримувати роботу бізнесу та економіки, а з іншого - необхідно фінансувати армію та соціальні видатки. Через це виникає очевидний конфлікт між державою та представниками бізнесу, який необхідно вирішувати шляхом діалогу. Доцільно шукати збалансовані шляхи виходу з ситуації, які допоможуть наповнити бюджет, зокрема шляхом вирішення проблем з логістикою та експортом, і оптимізувати систему оподаткування. Тільки так ми зможемо як найшвидше перемогти ворога і повернутися до мирного життя.

Список використаних джерел: 1. *Стан та перспективи МСБ в Україні. Результати дослідження.* URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/1/699634> (дата звернення 12.11.2023). 2. *Бізнес в умовах війни: що заважає підприємцям працювати* URL: <https://www.unian.ua/economics> (дата звернення 12.11.2023). 3. *Що заважає відновлювати та розвивати бізнес в Україні* URL: <https://24tv.ua/business/biznes> (дата звернення 12.11.2023). 4. *Кожен восьмий підприємець очікує зростання бізнесу у 2022 році – дослідження* URL: <https://thepage.ua/ua/economy/stan-ukrayinskogo-biznesu-v-umovah-vijni> (дата звернення 17.09.2023)

Губко О.В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Акименко О.Ю.**, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Ключові слова: *мінімізація бізнесу, податки, податкові стимули, безготівкові платежі, господарська діяльність, податок на виведений капітал, податкове навантаження.*

Якщо господарська діяльність функціонує поза державним обліком та контролем без відповідного відображення її в офіційній статистиці, вона являє собою неформальну (тіньову) економіку. Як свідчать дані Світового банку, в світі цей сегмент створює товарів (послуг) на суму більш ніж \$8,5 трлн щорічно [1].

Проблема тіньової економіки була актуальною для України ще з часів становлення її незалежності. За даними Міністерства економіки України в 2021 р. рівень тіньової економіки становив майже 32% від обсягу ВВП. За експертними оцінками World Economic Survey, рівень нелегальної економіки складає орієнтовно 44,2% від загального ВВП України [2]. При цьому неофіційні підрахунки оцінюють рівень тіньового сектору в межах 45-60% від загального обсягу ВВП. Отже, чим вище рівень тінізації економіки, тим більше нестабільності, конфліктів, негараздів у суспільстві, що порушує спроможність держави ефективно надавати послуги та підтримувати верховенство права. Також це призводить до негативного впливу на вітчизняний бізнес-клімат та сталість соціально-економічного розвитку. При цьому майже половина (або й більша частка) бюджету минає державне регулювання, що в свою чергу значною мірою перешкоджає нормальному розвитку економіки. Розвиток сучасного українського бізнесу безпосередньо корелює з утворенням нових схем для уникнення сплати податків до державного бюджету України, що наносить великі збитки для держави, тим більше в складних умовах воєнного стану. Для утворення нової та прогресивної економіки України неприпустимим є тінізація бізнесу, саме тому першочерговість вивчення даного питання не викликає сумнівів.

Тіньова економіка - це діяльність прихована від контролю та оподаткування з відсутніми точними даними, а аналітика від Мінекономіки являє собою інтегральний показник, розрахований за затвердженою методикою [3].

Гострою проблемою стає те, що тіньова економіка в українських реаліях зустрічається майже у всіх основних сферах діяльності, серед яких: випуск необлікованих товарів та їх подальша реалізація; контрабандне ввезення товарів; нелегальні операції на валютному ринку; незаконна приватизація державного майна; незаконне використання природних ресурсів; нелегальний вивіз капіталу з країни; приховування реальних доходів суб'єктів господарювання та громадян [3].

Вважаємо, що сама проблема полягає в причинах їх виникнення, і поки будуть існувати причини, будуть існувати і факти ухилення від сплати податків. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що найбільші ривки у зростанні тіньової економіки припадають саме на тяжкі для держави роки. Тобто, припустимо, що із-за відсутності можливості платити податки та вести чесну гру не в шкоду собі, підприємці вимушені йти на хитрощі, які їх не виправдовують [5].

Чинників зростання тіні в економіці безліч, однак, найвагомішими вважаємо карантинні обмеження не тільки в Україні, але й в усьому світі та суттєве збільшення цін на товари [5].

Таким чином спробуємо розібратися і з'ясувати, що заважає Україні детінізувати економіку. Доречним буде розпочати перелік причин з низького рівня захисту прав власності, недостатнього рівня захисту інтелектуальної власності, низького рівня ліквідності фондового ринку, захисту прав інвесторів поряд із недостатньою спроможністю регулятора протидіяти зловживанням на ринку, недосконалості судової системи країни, низького рівня довіри суспільства та інвесторів до неї, високого рівня корупції в країні [5].

Отже, законодавство України беззаперечно потребує удосконалення. В першу чергу необхідно усунути проблеми, які перешкоджають (1) зменшенню тінізації бізнесу, (2) впровадженню податкових стимулів з урахуванням прогресивного досвіду розвинених країн, які змогли покращити свій стан [5]. З досвіду закордонних країн дуже ефективним стало запровадження електронної системи платежів, сутність якої полягає в перевлаштуванні більшості громадян на безготівковий стиль життя, тим самим убезпечуючи державу від економічного шахрайства. Але, хоч в Україні активно розвивається розвиток безготівкових платежів, держава також може докласти зусиль шляхом додаткового стимулювання розвитку безготівкових платежів. Загалом на зменшення тіньової економіки може впливати запровадженням здійснення соціальних виплат виключно у безготівковій формі, податкових пільг, встановлення торговельних POS-терміналів представниками малого та середнього бізнесу, а також додатковим стимулюванням торговців та споживачів до проведення

безготівкових розрахунків. Так, попередні дослідження у європейських країнах підтверджують, що збільшення частки безготівкових платежів на 100% сприяє зменшенню рівня тіньової економіки на 0,6 - 3,7% від ВВП, а державні доходи збільшуються на 0,1 - 0,8% від ВВП у досліджуваних країн [4].

Також хочемо зосередити увагу на напрямах боротьби з тінізацією економіки за даними Програми USAID RANG, головними серед яких є:

- суттєве зменшення податкового навантаження;
- оптимізація формальностей стосовно повернення ПДВ;
- відкриті публічні тендерні процедури у закупівлях підприємств (державних та комунальних);
- максимальне розмежування держави та бізнесу;
- вдосконалення систем як судової, так і правоохоронної;
- боротьба з організованою злочинністю;
- поглиблене використання моделі електронного урядування;
- підвищення прозорості діяльності фінансових регуляторів;
- розбудова ефективної системи повернення коштів та активів з-за кордону, отриманих злочинним шляхом;
- впровадження податку на виведений капітал;
- реформування митних органів тощо;
- стимулювання поширення безготівкових розрахунків [1].

Отже, незабаром Україну чекають прогресивні рішення. Введення та популяризація безготівкових платежів стане великим кроком для прозорої економіки України і варто зазначити, що певні дії у цьому напрямку вже є. Україна має великий потенціал на світле майбутнє, і там немає місця тіні.

Список використаних джерел: 1. *Розвиток економіки: освіта проти «тіні». Лівий берег: веб-сайт.* URL: https://lb.ua/blog/olena_moshenets/523843_rozvitok_ekonomiki_osvita (дата звернення 11.11.2023). 2. *World economic outlook. International Monetary Fund: web-site.* URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO> (дата звернення 11.11.2023). 3. *Ближче до світла. Як вивести економіку України з тіні в умовах війни. РБК-Україна: веб-сайт.* URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news> (дата звернення 11.11.2023). 4. *Гордійчук Д., Тіньовий сектор в Україні сягає 31% ВВП за неповний 2021 рік Економічна правда: веб-сайт.* URL: <https://www.epravda.com.ua> (дата звернення 11.11.2023). 5. *Дослідження тіньової економіки в Україні: майже чверть ВВП - або 846 млрд гривень - перебуває в тіні. Національний банк України: веб-сайт* URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini>

Матвєєва Ю. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Акименко О.Ю.**, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПЕРІОД ТРИВАЛОГО ВОЄННОГО СТАНУ: ПОШУКИ НОВИХ МЕХАНІЗМІВ ВПЛИВУ

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, державне регулювання, ембарго, експорт, імпорт, суб'єкти господарювання, валютний курс, валютні операції, механізми, електронні договори.

Зовнішньоекономічна діяльність (далі, - ЗЕД) в період воєнного стану має ключове значення як для країн, що беруть участь у конфлікті, так і для міжнародної спільноти в загальній складності. Ця діяльність може виявитися серйозно обмеженою та зазнати суттєвих змін у зв'язку з військовими операціями, економічними санкціями та іншими факторами.

Основним правовим актом, який на сьогодні регулює ЗЕД в Україні, є Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність», в якому зазначені принципи ЗЕД, визначено коло її учасників, наведені види і форми ЗЕД, закріплено основи регулювання, передбачено